

MEZHİC (Benî Mezhic)
(بنو مذحج)Kahtânîler'e mensup
Yemenli bir Arap kabilesi.

En önemli kolları arasında Ans, Belhâris (Benî Hâris b. Kâ'b), Cenb, Celd, Sa'd el-Aşîre, Murâd, Sudâ', Ruhâ', Sinhân, Sî-nân, Ubeyde, Nemir, Abs, Neha', Yâm ve Zübeyd'in bulunduğu kabileye adını veren Mezhic lakaplı Mâlik'in Kahtân'a kadar isim zinciri Mâlik b. Üded b. Zeyd b. Yeşcüb b. Arîb b. Zeyd b. Kehlân b. Sebe' (Abdüşems) b. Yeşcüb b. Ya'rûb b. Kahtân şeklindedir. Güney Arabistan kitâbelerinde de adı geçen Mezhic'den bir grup, 519 yılında Himyerî hükümdarlarından Ma'dikerib b. Ya'fur'un Orta Arabistan seferine, Yahudiîği kabul eden Zûnûvâs'ın 523'te Necran hristiyanları üzerine yaptığı sefere (bk. ASHÂBÜ'l-UHDÜD) katılmıştır. Kabilenin yerleşim alanları arasında Yemen'in Terc bölgesi en başta zikredilir (Bekrî, I, 309). Mezhiclilerin Câhiliye döneminde akrabaları Has'am, Benî Murâd ve Zübeyd ile birlikte Âmir b. Sa'saa kabilesine karşı verdikleri Feyfûrîh savaşı tarihlerinde önemli bir yer işgal etmiş ve şiirlere de yansımıştır (a.g.e., III, 1038).

Araplar'ın önemli putlarından Yegûs'a tapan Benî Mezhic ve bazı kollarının İslâmiyet'e girişiyle ilgili olarak kaynaklarda çeşitli rivayetler bulunmaktadır. Hz. Peygamber, 8 (630) yılında Cî'râne'den ayrıldıktan sonra Kays b. Sa'd kumandasında 400 kişilik bir seriyeyi Sudâ' kabilesi üzerine göndermek üzere hazırladıysa da Ziyâd b. Hâris es-Sudâî kendisine gelip kabilesinin İslâm'a gireceğine kefil olduğunu belirtince bundan vazgeçti. Nitekim bu konuşmanın ardından on beş kişilik bir Sudâ' heyeti Medine'ye gelerek Müslümanlığı kabul ettiğini bildirdi; daha sonra bu kabileden 100 kişi Vedâ hacına katıldı. 9 (630-31) yılda Mâlik b. Murrâre (Mürre) er-Ruhâvî'nin (er-Rehâvî) de-lâletiyle Mezhic'in Ruhâ' kolu müslüman oldu (DİA, XVIII, 63). 10. yılda (631) Benî Murâd ve arkasından Benî Zübeyd İslâmiyet'e girdi; Resûl-i Ekrem, Benî Murâd heyetinin başkanı Ferve b. Müseyk'i bu kabilelerin yaşadığı bölgeye vali, Hâlid b. Sa'id'i de zekât âmilî olarak görevlendirdi. Yine 10. yılın Ramazan ayında (Aralık 631) Resûlullah, Hz. Ali'yi Mezhiclileri' İslâm'a davet etmek üzere 300 kişilik bir kuvvetle Yemen'e gönderdi. Seriyeyi Kubâ'dan uğurlarken Hz. Ali'ye kabileyi sa-

dece İslâm'a çağırmasını, karşı taraftan saldırı gelmedikçe çatışmaya girmemesini, İslâmiyet'i kabul etmeleri halinde ise namaz ve zekâtı emretmekle yetinip bundan daha fazlasını istememesini bildirdi. Ayrıca, "Senin vasıtanla bir kişinin hidayet bulması senin için üzerine güneşin doğduğu ve battığı her şeyden daha hayırlıdır" dedi. Mezhic'in yaşadığı topraklara giren askerî birlik kabileyi İslâm'a davet ettiyse de olumlu cevap alamadığı gibi saldırıya uğradı. Ancak Hz. Ali çatışma neticesinde dağılan Mezhicliler'in peşine düşmedi ve onları bir süre sonra tekrar İslâmiyet'e çağırdı; Mezhicliler bu defa davete uydular (bazı farklı rivayet ve değerlendirmeler için bk. Fayda, s. 106-112). Mezhic'in kollarından Neha' kabilesi de Yemen'de Muâz b. Cebel'e biat etmiş, ardından Medine'ye 200 kişilik bir heyet göndermiştir (I 1/632; İbn Sa'd, I, 346).

11 (632) yılında peygamberlik iddiasıyla ayaklanan Esved el-Ansî'ye destek veren Yemenli kabileler arasında kendi kabilesi Ans başta olmak üzere Mezhic'in diğer bazı kolları da bulunuyordu. Hemdân, Himyer, Ezd ve Kinde gibi komşu kabilelerle birlikte Kûfe'ye yerleşerek burada Yemenîler'in önemli bir güç haline gelmesini sağlayan Mezhicliler ilk fetihler sırasında Irak, Suriye, Mısır gibi başlıca cephelerde önemli roller üstlendiler. Hz. Osman'ı evinde muhasara eden Mısırlı ve Kûfeli gruplar içerisinde de bulunan Mezhicliler, genellikle Hz. Ali ve Ehl-i beyt taraftarı olarak Emevî karşıtı bir siyaset izlediler ve Cemel Vak'ası'nda Benî Eş'ar ile birlikte Hucr b. Adî (Taberî, IV, 500), Sıffin Savaşı'nda da Hemdânîlar'la birlikte cengâverliğiyle tanınan Eşter kumandasında Hz. Ali saflarında yer aldılar. 74'te (693) Ezârika ile mücadele eden Mühelleb b. Ebû Süfere'ye destek için Kûfe'den gelen ordu içinde Mezhicliler de bulunuyordu (a.g.e., VI, 197). 79 (698) yılında Sicistan'da fetihler yapan İbn Ebû Bekre'nin ordusunda yer alan Kûfeliler'in başında Mezhic'in Hâris b. Kâ'b kolundan Şüreyh b. Hânî vardı (a.g.e., VI, 323). Mezhicliler, Irak Valisi Haccâc b. Yûsuf es-Sekaffî'ye karşı başlatılan isyan hareketinin lideri Abdurrahman b. Muhammed b. Eş'as'ı da desteklediler. Kabilenin anavatanları Güney Arabistan'da kalmaya devam eden bir kısmı ve bazı kolları da çeşitli dönemlerde bölgede siyasî ve askerî açılardan etkili rol oynamıştır. Mezhicliler bugün yoğun olarak Yemen Arap Cumhuriyeti'nde Zemâr ve Redâ'da yaşamaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Hişâm b. Muhammed el-Kelbî, *Nesebü Me'ad ve'l-Yemeni'l-kebîr* (nşr. Nâcî Hasan), Beyrut 1408/1988, s. 267-268, 281, 287, 289, 337; Vâkıdî, *el-Megâzî*, III, 1079-1082, 1087-1088; İbn Hişâm, *es-Sîre*², III-IV, 582-583, 588-590; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 326-328, 339-340, 344, 346; Belâzûrî, *Futûh* (Fayda), s. 154, 171, 294, 547; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), III, 131-136, 185, 327; IV, 48, 500; V, 20, 24, 261, 268, 351, 361, 379, 422; VI, 35, 39, 45, 131, 138, 197, 259, 266, 323, 520, 591; VII, 166, 182; ayrıca bk. İndeks; İbn Hazm, *Cemhere*, s. 405-407, 476-477, 485; Bekrî, *Mu'cem*, I, 309; III, 1038; Sem'ânî, *el-Ensâb*, XII, 161-162; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân* (Cündî), V, 105; el-Melikü'l-Eşref er-Resûlî, *Turfetü'l-ashâb fî ma'rifeti'l-ensâb* (nşr. K. W. Zetterstéen), Beyrut 1412/1992, s. 35-36; J. Wellhausen, *İslâmın En Eski Tarihine Giriş* (trc. Fikret İşıltan), İstanbul 1960, s. 23-26, 28, 29, 31; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, II, 552; IV, 185, 188-189, 194, 454-459; V, 345-346, 353-354; VI, 260-261; Mustafa Fayda, *İslâmiyetin Güney Arabistan'a Yayılışı*, Ankara 1982, s. 19, 20, 58, 59, 100, 106-113, 116; İbrâhim Ahmed el-Makhafî, *Mu'cemü'l-büldân ve'l-kabâ'ili'l-Yemeniyye*, San'a 1422/2002, II, 1472, 1476-1477, 1728; Abd Avn er-Ravzân, *Mevsû'atü'l-kabâ'ili'l-Arabiyye*, Amman 2002, s. 518-521; H. H. Brau, "Mezhic", *IA*, VIII, 205; G. R. Smith - C. E. Bosworth, "Madhhidj", *EP*² (İng.), V, 953-954.

CASİM AVCİ

MEZİD BEY CAMİİEdirne'de
XV. yüzyılın ortalarına doğru
inşa edilmiş cami.

II. Murad dönemi Alacahisar (Kruševač) sancak beylerinden Mezid Bey tarafından 844 (1440-41) yılında yaptırılmıştır. Mimarı bilinmeyen yapının vakfiyesi de bulunmamaktadır. Edirne'de aynı isimle anılan bir hamam ve hanın vaktiyle mevcut olduğu (Peremeci, s. 94, 97), ayrıca Helvacı ve Burnu Panbuk köylerinin de caminin arasında yer aldığı kaydedilmektedir (Gökbilgin, s. 243-244). Harimin basık kemerli giriş kapısı üzerinde 1307 (1889-90) tarihini veren Arapça bir onarım kitâbesi yer almaktadır. Bu kitâbede ilk inşa tarihi de belirtilmiştir.

Cami, kuzey-güney yönünde ardarda eşdeğer iki kubbe ile kuzey kubbenin doğu ve batısında yer alan birer kubbenin örttüğü tabhâneli bir yapıdır. Bugün caminin son cemaat yeri bulunmamakla beraber aynı dönemin benzer planlı yapılarından hareketle burada da bir son cemaat yeri olduğu düşünülmelidir. Yapının orijinal alması duvar örgüsüne karşılık kuzey cephe duvarının örgüsüne görülen farklılık bu düşüncüyü destekler nite-